

לבעינה של תורה

שיחות שנמסרו בבית המדרש על ידו ראש הישיבה הרב ברוך וידר שליט"א

שיחה תקנה
י"ג בשבט תשפ"ו
פרשת "בשלח"

”מָה אֶהְיֶינָה תּוֹרַתְךָ”

שיחה לקראת 'מבחן אהבת תורה'

היהודית, הסגולה הישראלית, של "אֲשֶׁרִי הָעַם שֶׁה' אֶלְקֵינוּ" החבויה בכל אדם מישראל, שהלוא רן גאוילי לא היה קרוב של איש מבין חיילים אלו. בימים אלו העולם כולו נוכח כיצד מדינת ישראל מתייחסת בכבוד וביראת־קודש לחייל מחייליה, ואפילו לגופו נטול הנשמה, שאף הוא קדוש².

גם בזמני שגרה שם שמיים מתקדש על ידי מדינת ישראל, כפי שכתב הרב חרל"פ זצ"ל, גאון ישראל ועוזו, ב'ממעניי הישועה'³: "כל זמן שאינה מתגלה מלכות ישראל - אין גילוי מלכות שמיים", שהרי גילוי מלכות שמיים תלוי בגילוי מלכות ישראל. אולם, במקרה זה התגלתה מדינת ישראל במלוא יפעתה ושיעור קומתה. הייתה זו מדינה שלמה שעסקה בהשבתו של חלל יחיד

"וְהִשָּׁב אֶת אַחִיךָ עִמָּךְ חֶסֶד וְאַמֶּת" כתוב בספר תהילים¹: "אֲשֶׁרִי הָעַם שֶׁפָּכַח לוֹ אֲשֶׁרִי הָעַם שֶׁה' אֶלְקֵינוּ". מדוע אשרי העם הזה? כי ה' אלוקינו! אנו עם מיוחד, משום שאנו נושאים את שם ה' בעולם. עם נפלא שיש לו מדינה נפלאה! רן גאוילי הי"ד היה לוחם שנפל כאשר לחם בגבורה ביום פרוץ המלחמה, ולאחר נפילתו גופתו נחטפה בידי הארורים למנהרות עזה. חיילים רבים נקראו למשימה הקדושה של מציאת גופתו לשם הבאתה לקבר ישראל, והצליחו בה לאחר מאמצים מרובים. החיילים שעמדו במקום בשעה שזיהו את גופתו החלו לבכות, ואירוע זה הזכיר את

הצנחנים שבכו לפני הכותל ב'מלחמת ששת הימים'. מדוע אותם צנחנים קשוחים ושבעי־קרבות בכו כאשר הגיעו לכותל? מפני מה עיניהם של החיילים שהיו מסביב לגופתו הקדושה של רן גאוילי החלו לדמוע? לעניות דעתי, התפרצויות בכי אלו הן ביטויים להתפרצותה של הנקודה הפנימית

מחר יהיה
מעין יום טוב
בישיבה
לכבוד
"גמרה של תורה"

² בהקשר זה, אני ממליץ לעיין בדבריו של 'אור החיים' הקדוש על הפסוק "זאת חקת התורה" (במדבר יט, ב), שביאר שדווקא מפאת קדושתו הרבה של גופו של יהודי, החיצונים רוצים להידבק בגופתו כאשר הולך לבית עולמו ולכן חלה בו טומאת־המת החמורה: "על ידי שקבלו התורה נעשו עם בני ישראל דבר שהרוחנים השפלים תאבים להדבק בהם, להיותם חטיבה של קדושה עליונה... ובמותם גם כן תתרבה הטומאה".

³ מי מרום, ממעיני הישועה, פרק נד

¹ פרק קמז, פסוק טו

ולאחריהם הזקנים - ”...נמצא ביד הכל ארבעה. מכאן אמר רבי אליעזר: חייב אדם לשנות לתלמידו ארבעה פעמים. וקל וחומר, ומה אהרן שלמד מפי משה, ומשה מפי הגבורה - כך, הדיוט מפי הדיוט על אחת כמה וכמה.”

כך כתב גם רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ”ל⁵, המכונה: ‘הסטייפלער’, כפי ששמענו אתמול מפי הרב הראשי לישראל שליט”א: ”מבואר שצריך לשנות את פרקו ארבעה פעמים... ואין זה בשביל חזרה לזיכרון... אלא זהו למען תפיסת והבנת הסוגיא, כי בלעדי הלימוד ארבעה פעמים הבנתו הוא מקופיא (כלומר: חיצונית) ובלתי מאירה. ורבים המזלזלים בזה ואינם רואים סימן ברכה בלימודם”. כלומר: בגלל חוסר הרגל בחזרה על הלימוד אנשים אינם שמחים בלימודם, אינם מרוצים ממנו ואינם רואים בו ברכה.

את שירותי הצבאי קיימתי כטנקיסט ביחידת ‘הסדר’ (ללא בנות, כמובן). בחיל השריון נהוג לקיים אינספור תרגולות ליציאה מהירה ביותר מהטנק. מאמנים את החייל, עוד פעם ועוד פעם, לצאת במהירות מהטנק, כדי שיהיה בקי ורגיל בכך אם הטנק שלו חלילה ייפגע בשעת קרב, על מנת שהוא לא יעוף ממנו החוצה חלילה. התרגולת, כלומר: החזרה והשינון, מטמיעה את הפעולה הזו בחייל כך שהוא ידע בשעת הצורך כיצד לבצעה באופן אוטומטי.

באותה מידה אנו שואפים שהתורה תהיה חלק מאיתנו. אנחנו שואפים שהתורה תלווה אותנו בכל דרכינו - גם כשאנו הולכים לחדר האוכל וגם כשאנחנו חוזרים ממנו. רצוננו שהיא תהיה נושא השיחה שלנו, בבחינת ”פִּי הֵם חֵיֵינוּ וְאָרְץ יְמֵינוּ, וּבָהֶם נִהְיֶה יוֹמָם וְלַיְלָה”.

”רְאוּ בְרִייה שֶׁבְרֵאתִי בְּעוֹלָמִי”

כעת נותרה עוד יממה אחת ומיוחדת לשבוע זה של שקידת התורה.

והתפללה למען זאת בכל קהילה וקהילה. מדינה שלמה בכתה והתרגשה כאשר היא התבשרה על מציאת גופתו. אפילו הרמטכ”ל, איש צבא קשוח, בירך ‘שהחיינו’, וגם ראש הממשלה. זהו עם שלם העמל להחזיר את בניו מן השבי לקבר ישראל. אשרינו שזכינו להיות חלק מהעם הזה, ואשרינו שזכינו להיות שותפי אמת עם מדינת ישראל, המקדשת שם שמיים בכל אורחות חיינו ובעולם כולו.

”מָחָר יִהְיֶה הָאוֹת הַזֶּה”

הישיבה מצויה כעת בעיצומו של שבוע חזרה, וכמה עונג מסב להיכנס בימים אלו לבית המדרש ולשמוע את קול התורה הפועם בו. כמה משמח לשמוע מהר”מים על עמל הלימוד, וגם לשמוע מתלמידים על הנאתם מעצם החזרה. היו אף כאלה שאמרו לי שהם מצטערים על כך שלא עורכים בישיבה ‘שבוע חזרה’ פעמיים ב’זמן חורף’... משמח לשמוע גם מאברכים, שכעת גם הם עסוקים בחזרה על חלק משמעותי מלימודם, עד כמה החזרה מסייעת להם לבהירות ולהבנה טובה יותר.

הרב ציקי ברלין שליט”א הביא השבוע בשם הגאון הרב זלמן נחמיה גולדברג זצ”ל, המכונה בקיצור: הגרז”ן, מקורות בנוגע לחשיבות לימוד בן ארבע פעמים. הוא הביא מקורות לכך שהראשונים מתייחסים לך כלעצם הלימוד, ופעמים אלו אינן נחשבות עדיין כלל לחזרה.

יסוד זה מבוסס על דברי הגמרא בעירובין⁴, המתארת את הסדר שבו נלמדה התורה בדור המדבר: ”כיצד סדר משנה? משה למד מפי הגבורה, נכנס אהרן ושנה לו משה פירקו. נסתלק אהרן וישב לשמאל משה. נכנסו בניו ושנה להן משה פירקו, נסתלקו בניו, אלעזר ישב לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן... נכנסו זקנים ושנה להן משה פירקו, נסתלקו זקנים, נכנסו כל העם ושנה להן משה פירקו. נמצאו ביד אהרן ארבעה, ביד בניו שלשה, וביד הזקנים שנים, וביד כל העם אחד”. לאחר מכן, ”נסתלק משה”, ואהרן חזר על הסבב, ולאחריו בניו,

⁵ קריינא דאגרתא, אגרת כב

⁴ דף נד, עמוד ב

ממתין הקב"ה 'להוכיח' למלאכים את צדקתו בכך שברא את האדם, ועל כן כמה הוא שמח בשעה שהדבר עולה בידו. לפיכך, אני משוכנע שנכונותם המופלאה של צעירים אלה מהווה צידוק נוסף עבור הקב"ה לכך שהחליט לברוא את עולמו. אשריכם ישראל!

אני מציע גם לאחרים לנהוג כך. אני מציע לכל בני הישיבה ולכל מי ששומע אותי לכבות את הפלאפון למשך היממה הקרובה. אין צורך דווקא למסור אותו לר"מים, ניתן לעשות זאת כהחלטה בין האדם וקונו. כך נהיה גם אנו בבחינת⁸: **”גִּבְרֵי כַח עֲשֵׂי דְבָרוֹ לְשִׁמְעַע בְּקוֹל דְּבָרוֹ”**.

”בְּדַרְהַ עֲדוּתְהֵי שִׁשְׁתֵּי”

נשתדל בעזרת ה' שהיממה הקרובה תורגש כיממה מיוחדת. בעזרת ה', נקיים הלילה ב'סדר ערב' לימוד מיוחד בהשתתפות הר"מים, לימוד של התמדה מתוך אהבת תורה. בשעה אחת בלילה יחולקו ללומדים מרק חם ושאר מגדנות, וכמובן שיהיה ניתן להמשיך וללמוד גם לאחר מכן.

מחר יהיה מעין יום טוב בישיבה לכבוד "גמרה של תורה"⁹. אמנם איננו גומרים ספר מסוים, אולם יש במבחן זה היבט של סיכום תקופתי, ולכן יש בו צד של חגיגות. על כן, יום זה ילבש אווירה חגיגית ושבתית יותר, ברוח דברי ה'זוהר' הקדוש¹⁰: **”דִּתְלַמֵּיד חֲקָם פְּיֹם שִׁבְתָּ”**, ולכן, נתפלל בו מעט מאוחר יותר, ברבע לשמונה, כפי שנהוג ביום השבת. כמובן שבעזרת ה', כולם יקומו בזמן כ"גִּבְרֵי כַח" ויכתבו את המבחן במהלך 'סדר בוקר'.

ברצוני לומר על כך מספר מילים. אני סבור שאם הר"מים יסכימו, מי שקשה לו לזכור את הכל יכתוב

ברצוני להדגיש אירוע מיוחד שאירע בישיבה. התפעלתי מאוד משה עשר תלמידים מבני שיעור א' שמסרו מרצונם את המכשירים הסלולריים שלהם לר"מים של השיעור למשך כל השבוע. זאת, מבלי להותיר אצלם פלאפון שני... אשריכם! אני גאה בכם! אני גאה להיות שותף לישיבה הזו, ואני משוכנע שגם הקב"ה מתגאה בכם.

שמעתי בעבר מהרב שלמה ברעוודה זצ"ל, שהיה אחד מגדולי הדור, על מדרש חז"ל מופלא⁶. כאשר שאול יצא לקרב שממנו לא שב, הוא כבר ידע על ידי בעלת האוב שהוא ימות בקרב זה, ואף על פי כן הוא יצא אליו יחד עם בניו. חז"ל, שהיו בעלי ידיעות שמימיות, סיפרו שבשעה זו קרא הקב"ה למלאכי השרת, התגאה בפניהם ואמר: **”ראו ברייה שבראתי בעולמי!”** הלוא בנוהג בעולם כאשר אדם הולך לאירוע כלשהו הוא לא תמיד נוהג לקחת עימו את בניו. אף על פי כן, שאול לא נרתע מלצאת לקרב למען עם ישראל, ואף לקח עימו את בניו, למרות שידע שהם עתידים ליפול בו. על כן, הקב"ה כה התגאה בו.

כמובן שאין מה להשוות, וכולנו ניבדל בעזרת ה' לחיים טובים וארוכים. עם זאת, רציתי להביע את זאת שבטוחני שהקב"ה קורא כעת למלאכיו, מצביע על ישיבת 'הכתל', מתגאה בה ואומר להם: **לכו לשיבת 'הכתל', לכו וראו ששה עשר בחורים שמתמודדים עם יצרם ומסרו מרצונם את הפלאפונים שלהם**. אפילו רק למענם היה שווה לברוא את כל העולם! **”ראו ברייה שבראתי בעולמי!”** חז"ל מספרים⁷ שבשעת בריאת העולם הקב"ה לא ציית למלאכים שהתריעו בפניו שלא כדאי לברוא את האדם, מפני שהוא מושחת, הוא נופל, הוא גנב, הוא שקרן ושאר מרעין בישין. למרות ההתרעה הנחרצת, הקב"ה לא קיבל את עצתם וברא את האדם. אמר הרב ברעוודה זצ"ל, שבמשך כל הדורות

⁸ תהילים, פרק קג, פסוק כ. עיין אבות דרבי נתן, נוסחה א, פרק כג: "איהו גבור שבגבורים? זהו הכובש את יצרו, שנאמר (משלי טז, לג): 'טוב אָרַךְ אַפִּים מִגְּבוֹר וּמִשָּׁלֵל בְּרוּחוֹ מִלֶּכֶד עֵיר'. וכל הכובש את יצרו מעלין עליו כאלו כבש עיר מלאה גבורים, שנאמר (שם כא, כב): 'עיר גְּבֻרִים עֲלָה חֲקָם וַיֵּרֶד עָלָהּ מִבְּטָחָה'. ואין גבורים אלא גבורי תורה, שנאמר: 'גְּבֻרֵי כַח עֲשֵׂי דְבָרוֹ לְשִׁמְעַע בְּקוֹל דְּבָרוֹ'."

⁹ עיין שיר השירים רבה, פרשה א, אות ט: 'מיד (מלכים א ג, טו): 'וַיָּבֹאוּ יְהוֹשֻׁעַ... וַיַּעַל עֲלוֹת וַיַּעַשׂ שְׁלֵמִים וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל עַבְדָּיו' - אמר רבי אלעזר: מכאן שעושין סעודה לגמרה של תורה". עיין עוד שבת דף קיח ע"ב: "ואמר אביי: תיתי לי, דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה עבידינא יומא טבא לרבנן" - "ראש ישיבה היה" (רש"י, שם).

¹⁰ פרשת צו, דף כט, עמוד א

⁶ ויקרא רבה, פרשה כו, אות ז: "כיון ששמע את דברי שמואל נתיירא... נטל שלשה בניו ויצא למלחמה. אמר ריש לקיש: באותה שעה קרא הקדוש ברוך הוא למלאכי השרת ואמר להם: באו וראו בריה שבראתי בעולמי! בנוהג בעולם אדם הולך לבית המשתה אינו מוליך בניו עמו מפני מראית העין, וזה יוצא למלחמה ויודע שנהרג ונוטל בניו עמו ושומח על מדת הדין שפוגעת בו."

⁷ בראשית רבה, פרשה ח, סימן ה; סנהדרין, דף לח, עמוד ב

בהתאם לכך, אם הר"מים יראו מבחן שיהיה בו עמל התורה שהושקע לקראתו, מבחן שאכן ימלא סיפוק את האדם שיערוך אותו וישמח בו - כותב המבחן יקבל תגמול נאות.

אשרינו! בעיניי זהו מעין יום טוב. על מנת שנרגיש, ולו במעט, את השמחה האמיתית שצריכה למלא את ליבנו ביום זה לא נאמר בו תחנון, כמו שכבר נהגנו פעמים רבות.

אם אכן נזכה לערוך את המבחן במרץ ומתוך עמל תורה, לאחר 'משמר' עוצמתי, אני סמוך ובטוח שנחוש שמחה של תורה וסיפוק אדיר. בסופו של דבר, המוביל את האדם בחיים הוא שהדבר שהוא שמח בו וממלא אותו בסיפוק.

הקב"ה יעזרנו, שהלוא "הבא להיטהר - מסייעין אותו"¹³, לדעת את תורתו ולזכות שהיא תמלא את חיינו, שהעיניים שלנו יקרנו באור יקרות כאשר נעסוק בתורה. הלוואי שנזכה להתמלא באהבת תורה, שתציף אותנו בכל עת שנזכה ללמוד עוד דף גמרא, ולעיין בעוד תוספות או בחידוש של רבי עקיבא איגר. זוהי קומה אחרת לגמרי של חיים, אלו הם חיים מסוג אחר, כדברי האמרה¹⁴: "מי שטעם יין הונגרי - אותו לא יטעו כבר לעולם".

הלוואי ונטעם טעם של עמל תורה, טעם של יגיעה בתורה, טעם של מאמץ בגמרא, בהבנת ראשונים או בהבנת שיעור. הדבר ימלא אותנו בקשר עמוק אל התורה, ויוביל בעזרת ה' לכך שלא תמוש התורה מפינו ומפי זרענו ומפי זרע זרענו עד עולם.

את המבחן עם גמרא פתוחה, כפי שנהוג ב'כולל'. גם זה מצוין, וגם לכך יש לי מסורת מהר סיני. כשהייתי אברך ב'כולל' ולמדנו הלכות נידה מפי מורנו ורבנו הגאון הגדול גאון ישראל הרב נבנצל שליט"א, ה' יאריך ימיו ושנותיו בטוב, הוא ערך לנו מבחן בסיום אחד מהנושאים. הוא הדגיש אז בפנינו שהוא מעוניין שנכתוב את המבחן בכל מקרה - בלי ספר או עם ספר - העיקר שנרכוש את ידיעת התורה. מובן שבסופו של דבר העניין נתון להחלטתו של כל ר"מ בשיעור שלו.

כאשר המבחנים נעשים מרצון הם מצוינים ומביאים לידיעת התורה, כפי שאנו עושים בישיבה, אולם אם הם נעשים מתוך הכרח הם אכן עלולים להזיק. ייתכן ומאן־דהו יתרעם וירגיש שמבחנים מיועדים דווקא לבני ישיבות תיכוניות, ולא לבחורים בוגרים כפי שיש בישיבת 'הכתל'. זוהי עצת יצר הרע, ועם זאת אני פונה לאותו בחור ומוסר מודעה לפניו: אם כך אתה מרגיש, אל תמלא מבחן. מבחן זה מיועד לרוצים אותו, לאלו שאוהבים את התורה ומעוניינים לקצור את פירות לימודם¹¹. מאידך גיסא, חשוב שתהיה כן וגלוי לב, ותבחן בליבך אם אינך מרמה את עצמך.

אם כן, ב'סדר בוקר' של מחר נשב בעזרת ה' כולנו ונמלא את המבחן, ומי שלא יספיק ישלים זאת לאחר מכן.

"לֹא יְמוּשׁוּ מִפִּיהַּ וּמִפִּי זַרְעוֹ"

אחתום בעניין נוסף. הרב משה פיינשטיין זצ"ל ב'אגרות משה'¹², תמך ביוזמתו של אחד מראשי הישיבות שהיה מעוניין להעניק פרס לתלמידיו שעמדו בכבוד במבחנים שנערכו להם בישיבתו, כפי שאנו נוהגים בישיבתנו.

¹³ שבת, דף קד, עמוד א; יומא, דף לח, עמוד ב; עבודה זרה, דף נה, עמוד א

¹⁴ עיין חיי מוהר"ן, אות רס: "אמר משל: שפעם אחת נסע סוחר גדול עם יין טוב הונגרי. פעם אחת אמר המשרת והבעל עגלה להבעל הבית: הלא אנו נוסעים בדרך הזה עם היין הזה ואנו סובלים הצער כל כך, תנו לנו לטעם מעט! ונתן להם לטעם מזה היין הטוב. לאחר ימים נתגלגל שזה המשרת נתועד יחד עם שותי יין בעיר קטנה, ושנו יין ושבו אותו מאד, ואמרו שהוא יין הונגרי. אמר המשרת ה"ל: תנו לי לטעום! ונתנו לו. ואמר: אני יודע שאין זה יין טוב הונגרי כלל! וגערו בו ודחפו אותו. והוא אמר: הלא אני יודע שאין זה יין הונגרי כלל, כי הלא אני הייתי אצל סוחר גדול כזה וכו'! והם לא השיגחו עליו.

ואמר: אבל לעתיד כשיבוא משיח, אז ידעו כשינתנו יין המשומר. אזי לאחרים יוכלו להטעות ויתנו להם יין וואליחשין סטראוויצ'יק, ויאמרו להם שהוא יין הטוב המשומר. אבל לאנשי שלומנו לא יוכלו להטעות, כי אנחנו טעמנו היין הטוב וכו'".

¹¹ עיין סנהדרין, דף צט, עמוד א: "רבי יהושע בן קרחה אומר: כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה - דומה לאדם שזורע ואינו קוצר".

¹² יורה דעה, חלק ג, תשובה פז: "ומה שמציע כתר"ה כדי לחזק להבחורים בלמוד הנחוץ הזה ליתן פרסים של כבוד למי שילמוד סך גדול כמו שלשה סדרים, וכ"ש כל הש"ס, או לפי מספר הדפים של הגמ', הוא דבר ישר כי פרסים של כבוד אפשר הוא יותר מזרז מפרסים של כסף, אבל לדעתי כל ישיבה יש לה לעשות פרסים כפי דעת הר"מ באיזה דבר טוב".